

Miljödepartementet
c/o Regeringskansliet

103 33 Stockholm

Yttrande över utredningen om stärkt lokalt åtgärdsarbete - att nå målet Ingen övergödning

Er beteckning M2020/00554/Nm
SOU 2020:10

Länstyrelsens synpunkter - sammanfattning

Länstyrelsen anser att det är en brist att utredningen inte haft en dialog med representanter för kommuner och län i norra Sverige. De stora övergödningproblemen finns i södra Sverige, men i norr finns lokala problem i kustvatten, sjöar och vattendrag som också behöver åtgärdas för att nå gällande miljö kvalitetsnormer (MKN) samt miljö kvalitetsmålet *Ingen övergödning*. Utredningen beaktar och beskriver inte förutsättningar för lokala åtgärdsinitiativ i små kommuner i norra Sverige. Länstyrelsen i Norrbotten är positiv till stärkt lokalt åtgärdsarbete och ser att det finns ett behov av ekonomiska stöd samt tydliga riktlinjer. Det behövs resursförstärkning för kommunernas miljöarbete och långsiktig finansiering av åtgärder.

Förslag till lagändringar

- Länstyrelsen i Norrbotten samt Vattenmyndigheten i Bottenvikens vattendistrikt tillstyrker författningsförslagen om tillägg i 7 kap. 16 a § miljöbalken (1998:808).
- Länstyrelsen i Norrbotten och Vattenmyndigheten i Bottenvikens vattendistrikt tillstyrker författningsförslagen om ändring i punkt 5 i bilaga 1 i Förordning (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken mm.
- Länstyrelsen samt Vattenmyndigheten i Bottenvikens vattendistrikt tillstyrker inte författningsförslagen om ändring 11 kap. 11 § punkt 2.

Markavvattningsföretag

Länstyrelsen ser positivt på att reglerna om markavvattningsföretag ses över i syfte att förenkla förfarandet kopplat till omprövning och avveckling av markavvattningsföretag. Det kan förenkla och påskynda åtgärder för att återställa våtmarker och sänkta sjöar. Förhoppningsvis skulle en förenkling av regelverket göra att ett större ansvar tas av ägare till markavvattningsföretag för att minska dikenas negativa inverkan på miljön genom att exempelvis återskapa våtmarker, lägga igen dikens utlopp, anlägga dammar och återskapa meandrande vattendrag där man tidigare har rätat ut vattendrag mm.

Samordning av lokalt åtgärdsarbete

Utredningen föreslår (på sidan 174) att kommunerna ska ta fram lokala åtgärdsplaner för övergödningsrelaterade insatser som kompletterar åtgärdsprogrammen från Vattenmyndigheten inom de avrinningsområden som respektive kommun tillhör. Det är en stor utmaning för små kommuner med begränsade resurser att samordna såväl kommunala förvaltningar internt och inte minst över kommungränsen för att få helhetslösningar för avrinningsområde/delavrinningsområde.

Länsstyrelsen ser också behovet av Vattensamordnare på kommunal nivå samt på en regional nivå för att stötta kommunerna och se till hela avrinningsområden. Länsstyrelsen i Norrbotten håller med utredningen om att en stabil finansiering behövs för ett kontinuerligt och effektivt åtgärdsarbete, för att förslaget ska ge någon effekt.

Om vattenråden (som beskrivs på sidan 175) ska finnas kvar långsiktigt behöver man se över finansieringen samt dess funktion.

I Norrbotten får vattenråden ett årligt bidrag om 50 000 kr från Vattenmyndigheten för att täcka omkostnader för möten, exkursioner osv. Vattenråden är ett nätverk av olika intressenter inom avrinningsområdet, ett nätverk för samråd. I Norrbotten har tre vattenråd lagts ner och det är flera kommuner som inte engagerar sig i vattenrådets arbete. Länsstyrelsen i Norrbotten anser att det skulle behövas en anställd och en välbetänt organisationsform för vattenrådet om det ska vara något att långsiktigt räkna med i lokalt åtgärdsarbete.

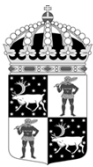
Länsstyrelsen ser även behov av att Havs- och vattenmyndigheten utvecklar en vägledning som hjälper kommunerna att ta fram underlag till detaljplaner för hur dagvattenbelastningen från genomföranden av detaljplaner påverkar ekologisk (och även kemisk) status i dagvattenrecipienter. Syftet är att få ett underlag som så tydligt som möjligt visar om ett plangenomförande leder till försämrad ekologisk status eller inte.

LOVA

Utredningen föreslår förstärkning av LOVA och att mer statliga pengar avsätts till LOVA-åtgärder. Det vore bra med finansiering för långsiktigare åtgärdsprojekt så att finansieringen inkluderar även åtgärdsuppföljning. Vissa åtgärdsprojekt exempelvis reduktionsfiske kan behöva upprepade insatser under flera år och det kan ibland ta flera år innan man kan se en åtgärdseffekt och att ett vatten återhämtar sig. Det vore bra om det går att bevilja fleråriga projekt i större utsträckning.

Översiktsplanering för odling i havet

Länsstyrelsen är positiv till att kommuner i sina översiktsplaner pekar ut lämpliga områden för blå fånggrödor, om kommunen inför utpekandet inventerar vattenmiljön med hjälp av experter så att de lämpliga platserna även är lämpliga ur

en ekologisk synpunkt. Länsstyrelsen anser även att mer forskning behövs för ett långsiktigt hållbart odlande.

Inventeringar av experter är resurskrävande och många kommuner skulle förmodligen behöva hjälp med finansiering för att kunna utföra en inventering. Kommunens inventering skulle sedan i ett senare skede även förenkla för den som planerar att göra en anmälan om vattenverksamhet till Länsstyrelsen då en utredning av platsens lämplighet redan är gjord. Det är även viktigt att de blå fånggrödor som man eventuellt planterar ut inte riskerar att skada det lokala ekosystemet som finns på platsen.

Odling av musslor eller sjöpungrar kan bidra till positiva miljöeffekter genom att förbättra kustkvaliteten och minska graden av övergödning, de negativa effekterna är inte helt utredda ännu eller vilken storlek på odling som passar i olika havsmiljöer. En negativ miljöpåverkan är det näringsutsläpp som sker från musslor och sjöpungrar i det direkta området till odlingen, vilket kan leda till syrebrist på den underliggande botten. Länsstyrelsen i Norrbotten anser därför att det krävs mer forskning genom till exempel pilotanläggningar om negativ miljöpåverkan och kostnadseffektivitet av odlingar samt utvärdering av potentiella användningsområden av blåa fånggrödor innan nya verksamheter kan etableras.

Skogsbruk

En riktad utredning skulle behövas för att se om skogsbrukets rekommenderade försiktighetsåtgärder kring exempelvis kalavverkningar mot vatten samt rensning av diken eller skyddsdikningar mot vatten kan bli lagkrav. Utredningen nämner på sidan 50: "Skogsbruketsmetoder påverkar storleken på läckaget på ett liknande sätt som för jordbruk. Mest läckage uppstår när ingenting växer på marken, vilket för skogsbruket inträffar vid slutavverkning. Några tydliga incitament för skogsägare att beakta denna samhällskostnad finns inte, utan några särskilda politiska styrmedel". Förebyggande åtgärder/miljötillsyn kan vara lika viktiga som konkreta åtgärder.

Jordbruk

Djurhållning styrs mot större och större enheter vilket medför att gödsel måste transporteras långa sträckor för att inte spridningsmängderna per hektar ska bli för höga i närheten av djurstallet. Det är dyrt att transportera gödsel, och det kan innebära risk för att allt för stora mängder gödsel sprids på jordbruksmark nära brukningscentrum. Höstspridning av stallgödsel innebär sannolikt en ökad risk för näringsläckage. Ökat stöd för att öka lagringskapacitet för stallgödsel utöver lagkrav, eller andra åtgärder för att styra gödselspridningen till växande gröda kan annars vara ett sätt att minska risken för näringsläckage.

Hästhållning

Utredningens förslag att regeringen ska ge Jordbruksverket i uppdrag att i samarbete med SLU ta fram underlag till nya bestämmelser om miljöhänsyn för hästhållare är rimligt.

Många hästhagar ligger på gammal åkermark som dikats. Därför blir förslaget "att inte placera hagar i direkt anslutning till vattendrag eller annat ytvatten" i många fall svårt att efterfölja. Kanske borde man därför se över om man istället kan ställa krav på

försiktighetsåtgärder/skyddsåtgärder på diken som leder ut i vattendrag från hagar. Exempel på lämpliga åtgärder är att en bit av diket som mynnar ut i ett vattendrag läggs igen samt att skapa en sedimentationsbassäng/slamgrop som töms årligen/vid behov och att dikena inte renas hela vägen ut i nästa vattendrag så att man har kvar ett översilningsområde där näringsämnen kan fastna, eller annan lämplig åtgärd.

Länsstyrelsen anser att dessa förslag är bra *"Vattendrag och andra känsliga områden som finns inom, eller går igenom, hagar eller andra delar av hästanläggningar stängslas också av och förses med vegetationsklädd skyddszon. Stabilisera mark vid utfodringsplatser och grindar"*. Det man bör ha i åtanke är att det kan ta flera år för en skyddszon att bildas.

Hushållens konsumtion

Avsnittet 3.4.7 om hushållens konsumtion är inte utrett, vilket är en brist. Hushållen har en direkt påverkan på var livsmedelsproduktion sker globalt. Om skärpta miljömässiga krav läggs på livsmedelsproducenter i Sverige men inte i andra länder försämras konkurrenskraften och sannolikt flyttas livsmedelsproduktion till andra delar av Europa/världen, vilket är tveksamt om det är gynnsammare för minskad övergödning sett ur ett globalt perspektiv.

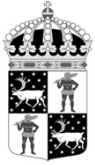
Övriga kommentarer

På sidan 38 i utredningen står det att *"Enligt statusklassificeringen 2016 är det över 600 sjöar och 1200 vattendrag som inte når god ekologisk status på grund av för höga fosforhalter."*

Länsstyrelsen i Norrbotten vill påpeka att det är större sjöar och vattendrag som är avgränsade som vattenförekomster i den statusklassificeringen som gjordes 2016 och att många små sjöar och vattendrag är övergödda och därför viktiga åtgärdsobjekt för att minska den totala belastningen i en del avrinningsområden eller till kusten.

Om ett mål ska sättas så som utredningen föreslår *"Senast 2030 ska alla enskilda avlopp i kust- och sjönära områden vara utrustade med godkänd reningsteknik"* så anser länsstyrelsen och Vattenmyndigheten att det är viktigt att det också framgår att det finns en lagstiftning som ska efterlevas så snart som möjligt utan undantag.

En framtida utredning skulle vara bra för att utreda om tillsynen för enskilda avlopp kan effektiviseras samt leda till att tillsynspersonal inte blir utsatta för hot. I små kommuner kan det vara känsligt att förelägga privatpersoner om att uppgradera sina avlopp eftersom det är förenat med stora utgifter, vilket kan vara en bidragande orsak till att det skjuts på framtiden.

Länsstyrelsen
Norrbotten

YTTRANDE

Datum
2020-09-30

Diarienummer
501-5466-2020

5 (5)

De som medverkat i beslutet

Beslut i ärendet har fattats av landshövding Björn O. Nilsson efter föredragning av Charlotte Malmgren. I beslutet har Jonathan Fridesjö Vattenmyndigheten i Bottenvikens vattendistrikt, Martin Lundqvist Landsbygdsenheten, Elin Sandqvist Miljöskydds-enheten, Sara Byrsten Naturmiljö-enheten deltagit.

Kopia till:

liisa.viinamaki@regeringskansliet.se